

відноситься до ст.307 та 309 КК України.

На нашу думку вирішення даного питання можливе шляхом внесення процесуального порядку призначення та проведення експертиз по даних злочинах до початку кримінального провадження.

Положення нового КПК України істотно змінили процесуальний статус експерта та підкреслюють принцип змагальності сторін та свободи в поданні ними своїх доказів до суду і у доведенні перед судом їх переконливості. А доопрацювання зазначених в даній доповіді пропозицій покращить організацію роботи не тільки експертів, а й інших сторін та учасників кримінального провадження.

Ніжнов В.В.

викладач кафедри криміналістики,
суудової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНТАКТУ ПІД ЧАС ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОВОГО ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ НА ЕТНІЧНІЙ ОСНОВІ

Психологічний контакт є важливим тактичним прийомом, який застосовується слідчими під час проведення слідчих дій. Вербальний спосіб спілкування з підозрюваними має велике значення, зокрема під час проведення допиту.

Питаннями проведення допиту підозрюваних займалися такі М.В. Салтевський, О.В. Ряшко, Т.П. Матюшкова, М. І. Скригонюк, В.П. Бахін, В.В. Баранчук, Т. Шмиголь, В.Я. Марчак та інші.

Загалом, психологічний контакт — це найбільш сприятлива психологічна «атмосфера» допиту, яка допомагає взаємодії та взаємовідносинам між її учасниками, це певний «настрій» на спілкування. Завдяки правильному встановленню психологічного контакту можна отримати достатню кількість вербальної інформації. Вербальна інформація, як доречно зазначає Л.Д. Удалова, — це мовленнєве (вербальне) повідомлення учасника кримінального процесу в процесі проведення вербальних слідчих дій, яке отримується мовними засобами спілкування з приводу досліджуваних у справі обставин з використанням даних про соціальні, психологічні, фізіологічні якості та стани особи, що отримуються шляхом дослідження немовних засобів спілкування [7].

Підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276-279 КПК України, повідомлено про підозру, або особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення [5]. Психологічний контакт під час допиту зазначеної категорії осіб передбачає можливість

виникнення двох його рівнів: 1) коли допитуваний бажає давати показання та 2) коли його примушують до цього. Такий контакт може йти з наростанням, а може гаснути чи може раптово виникнути і так само раптово зникнути.

Вже сам факт притягнення особи до слідчих дій як підозрюваної впливає на різку зміну її соціального статусу, на значне звуження соціально-рольових функцій, завдає певних потрясінь у психіці. Часто допитуваному невідомо, якими доказами володіє слідчий, які слідчі дії можуть бути проведені, яке остаточне рішення буде прийняте. Така ситуація викликає сильні психічні переживання, тривогу, відчуття страху. Особливий стан суму, обурення, гніву і образи відчуває невинна людина, яку підозрюють у вчиненні злочину. Вона може відчувати безпорадність, розгубленість, острах щодо можливості спростувати висунуті проти неї звинувачення.

Психологічний вплив на підозрюваного з боку слідчого може викликати як прихильність, спонукати до відвертості та щирого бажання допомогти слідству, так і навпаки, різну негативну реакцію, що проявляється у припиненні спілкування, або маніпулюванні, наданні неправдивої інформації. Під час допиту підозрюваного, на що вказує В.К. Весельський, у його показаннях можливі перекручення, які є наслідком свідомої неправди [3, с. 28].

Психологічний контакт завжди має двосторонній характер, його встановлення і підтримання залежить як від слідчого, так і від допитуваного, хоча ініціатива повинна належати слідчому. Тому встановлення психологічного контакту, як відмічає В.Ю. Шепітько, вимагає від слідчого знань психології підозрюваного [4, с. 357]. Він повинен враховувати його індивідуально-психологічні особливості, типологічні якості, психічний стан на момент допиту, життєвий досвід та ін.

Встановлення психологічного контакту само по собі не приходить. Йому передують низка необхідних певних прийомів впливу на психіку допитуваного. Загальним правилом обрання прийомів установа психологічного контакту є їхня науковість, допустимість та відповідність демократичним принципам судочинства, відсутність елементів прихованого або явного насильства. Такими прийомами можуть бути:

- виявлення інтересу до особи підозрюваного;
- виклик зацікавленості в підозрюваного до спілкування та його результатів (бесіда на різноманітні теми, повідомлення про виявлені докази, демонстрація окремих виявлених речових доказів, обізнаності в обставинах справи та ознайомлення з обставинами, які пом'якшують вину);
- звернення до логічного мислення підозрюваного, яке полягає у переконанні про неминучість розкриття злочину, встановлення тих чи інших фактів;
- виклик емоційного стану шляхом звернення до почуттів гідності, честі, сорому, каяття;
- звернення до закону, роз'яснення важливості та значимості

необхідної інформації;

- вплив позитивними якостями слідчого (справедливістю, ввічливістю, доброзичливістю, неупередженістю, коректністю, вмінням вислухати до кінця, не підвищенням голосу).

Зазначені форми, прийоми та методи психологічного впливу на особу, про що наголошує В.Я. Марчак, є такими, які абсолютно не суперечать чинному законодавству і схиляють особу до спілкування, що може дати найбільш ефективні результати допиту [6].

Встановлення психологічного контакту створює найбільш сприятливу психологічну атмосферу спілкування, в результаті чого в допитуваній особі змінюється негативний емоційний стан, психологічне ставлення та соціальна позиція, а у слідчого формуються позитивний емоційний настрій та прагнення досягнути істини. Якщо психологічний контакт не буде встановлено, то це, як зазначає В.В. Баранчук, «призводить до виникнення конфліктних ситуацій, відмови від надання свідчень, надання неповних чи неправдивих показань допитуваною особою» [1, с. 326].

Підводячи підсумок, зазначимо, що психологічний контакт – це важливий тактичний прийом, який може використовуватися під час проведення будь-яких слідчих дій. При допиті підозрюваного у більшості випадків встановлення психологічного контакту несе важливе, а іноді вирішальне значення. Адже правильне його застосування дає можливість виходити з конфліктних ситуацій, які в даній категорії допитів найбільш розповсюджені.

Список використаних джерел:

1. Баранчук В.В. Поняття та ознаки психологічного контакту в процесі допиту / В.В. Баранчук // Збірник наук. праць. Випуск 17 / ред. кол.: В.І. Борисов (голов. ред.) та ін. – Х.: Кроссруд, 2009. – С. 326–332
 2. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. – К., 2007. – 992 с.
 3. Весельський В.К. Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні і тактичні аспекти): монографія / В.К. Весельський. – К.: НВТ «Правник»; НАВСУ, 1999. – 126 с.
 4. Криміналістика: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / За ред. В. Ю Шепітька. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. — 728 с. Електронний ресурс <http://pulib.if.ua/part/7056>
 5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Електронний ресурс: <http://kodeksy.com.ua/kpku-2012/42.htm>
 6. Марчак В.Я. «Значення психологічного контакту при проведенні комунікативних слідчих дій» Електронний ресурс http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2002_2/mashak.htm
- Удалова Л.Д. Теоретичні засади отримання вербальної інформації у кримінальному процесі України : дис... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / Київський національний ун-т внутрішніх справ. - К., 2006, електронний ресурс <http://dissert.com.ua/content/129815.html>